

М. Б. Домарацькийздобувач навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України

МЕТОДИКА ДЕРЖАВНОГО КАТЕГОРУВАННЯ КРИТИЧНО ВАЖЛИВИХ ОБ'ЄКТІВ

У роботі розроблено методику державного категорювання критично важливих об'єктів. Зокрема, охарактеризовано особливості державного регулювання суспільних відносин у сфері захисту критично важливих об'єктів. Показано, що державне регулювання суспільних відносин у сфері захисту критично важливих об'єктів є впливом державної влади на суспільні відносини за допомогою системи правових засобів, до яких належать норми права, правовідносини, правозастосовні акти.

Підкреслено, що державне регулювання суспільних відносин у сфері захисту критично важливих об'єктів полягає у здійсненні національно-правового регулювання, об'єктом якого є внутрішньодержавні суспільні відносини. Визначено критерії категорювання критично важливих об'єктів. Запропоновано для категорювання таких об'єктів за групами ввести в якості критерію характер і масштаб можливих збитків у разі реалізації основних загроз безпеки для об'єкта.

Виокремлено такі категорії критично важливих об'єктів, які підлягають державному регулюванню: об'єкти, що реалізують важливі державно-управлінські функції; об'єкти життєзабезпечення населення, транспортного призначення; потенційно небезпечні об'єкти; об'єкти оборонного призначення; об'єкти з постійним або періодичним масовим скупченням людей; об'єкти історії та культури. Акцентовано увагу на функціональному призначенні об'єктів, що реалізують важливі державно-управлінські функції: управління державою; управління визначеною територією; управління окремою групою державних органів.

Підкреслено, що серед основних загроз для об'єктів, що реалізують важливі державно-управлінські функції, виокремлюють надзвичайні ситуації. При цьому характер можливих втрат у результаті реалізації ключових загроз передбачає втрату керованості територією, паніку, людські жертви та матеріальні збитки.

Зазначено, що ключовою загрозою для об'єктів життєзабезпечення населення та транспортного призначення є надзвичайні ситуації. Щодо можливих наслідків виникнення та розповсюдження надзвичайних ситуацій на цих об'єктах виокремлено заподіяння шкоди здоров'ю людей, матеріальних збитків і відсутність транспортних шляхів сполучення.

Ключові слова: державне категорювання, критично важливі об'єкти, надзвичайні ситуації, державне регулювання.

Постановка проблеми. Головними пріоритетами людини в усі періоди її існування завжди були прагнення забезпечити життєздатність; зберегти життя і здоров'я; захиститися від агресії; домогтися комфортних умов буття; зберегти навколишнє середовище проживання. Більшість із названих пріоритетів безпосередньо відносяться до галузі безпеки. Безпека є найважливішим складником якості життя, найважливішою метою існування. Все вищезазначене обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження стану критично важливих об'єктів державної інфраструктури присвя-

тили свої численні наукові праці такі вчені, як С. Белай [1], Д. Беззубов [2], М. Болотських [3] та інші. Однак категорювання об'єктів критичної інфраструктури все ще залишається недостатньо розробленим, ураховуючи об'єктивну необхідність їх захисту від наслідків виникнення та розповсюдження можливих надзвичайних ситуацій.

Мета статті. Враховуючи означену актуальність теми роботи, її метою є розробка методики державного категорювання критично важливих об'єктів.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

1) охарактеризувати особливості державного регулювання суспільних відносин у сфері захисту критично важливих об'єктів;

2) визначити критерії категорювання критично важливих об'єктів;

3) виокремити категорії критично важливих об'єктів, які підлягають державному регулюванню.

Виклад основного матеріалу. Критично важливі об'єкти – це об'єкти, порушення або припинення функціонування яких призводить до втрати управління економікою України та її регіонів або істотного зниження безпеки життєдіяльності населення, яке проживає на цих територіях, на тривалий період.

Для категорювання критично важливих об'єктів за групами пропонується ввести в якості критерію характер і масштаб можливих збитків у разі реалізації основних загроз безпеки для такого об'єкта. Державне регулювання суспільних відносин у сфері захисту критично важливих об'єктів є впливом державної влади на суспільні відносини за допомогою системи правових засобів, до яких належать норми права, правовідносини, правозастосовні акти.

Державне регулювання суспільних відносин у сфері захисту критично важливих об'єктів полягає у здійсненні національно-правового регулювання, об'єктом якого є внутрішньодержавні суспільні відносини [1; 4]. Врегулювання цієї групи суспільних відносин здійснюється не лише правовими засобами, а й іншими (перш за все політичними і моральними).

Об'єктом державного регулювання можуть виступати тільки ті відносини, які об'єктивно можуть бути врегульовані правом, тобто носять нормативний характер, та знаходяться в сфері соціального простору, в якому право здатне чинити прогресивно перетворюючий вплив на суспільне життя. Крім цього, врегулювання цих відносин правом повинно бути доцільним, результативним. Система всіх правових засобів, методів і способів, за допомогою яких здійснюється державне регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення захисту критично важливих об'єктів, утворює нормативно-правовий механізм державного регулювання у сфері захисту критичної інфраструктури.

Серед категорій критично важливих об'єктів, які підлягають державному регулюванню, передбачається виокремлення таких:

1) об'єкти, що реалізують важливі державно-управлінські функції;

2) об'єкти життєзабезпечення населення, транспортного призначення;

3) потенційно небезпечні об'єкти;

4) об'єкти оборонного призначення;

5) об'єкти з постійним або періодичним масовим скупченням людей;

6) об'єкти історії та культури [2–4].

Зокрема, функціональним призначенням об'єктів, що реалізують важливі державно-управлінські функції, є:

1) управління державою;

2) управління визначеною територією;

3) управління окремою групою державних органів.

Серед основних загроз для об'єктів, що реалізують важливі державно-управлінські функції, слід зазначити надзвичайні ситуації. Так, характер можливих утрат в результаті реалізації ключових загроз передбачає:

1) втрату керованості територією;

2) паніку;

3) людські жертви;

4) матеріальні збитки.

Що стосується об'єктів життєзабезпечення населення, транспортного призначення, то до їх функцій віднесено такі:

а) забезпечення водо-газо-тепло-енергопостачання населення і організацій;

б) забезпечення транспортних перевезень (тунелі, мости, метро).

Ключовою загрозою для об'єктів життєзабезпечення населення та транспортного призначення є надзвичайні ситуації. Щодо можливих наслідків виникнення та розповсюдження надзвичайних ситуацій на цих об'єктах слід зупинитися на таких:

1) завдання шкоди здоров'ю людей, матеріальних збитків;

2) відсутність транспортних шляхів сполучення.

Потенційно небезпечні об'єкти передбачають:

1) виробництво, зберігання, транспортування і переробку ядерних і хімічних речовин;

2) наявність гідротехнічних споруд.

Ключовими загрозами у цьому випадку є надзвичайні ситуації та розкрадання небезпечних речовин, внаслідок чого можливе завдання шкоди здоров'ю та життю персоналу підприємства, а також населенню за межами території об'єкта; катастрофічний вплив на навколишнє природне середовище.

Об'єкти оборонного призначення забезпечують обороноспроможність країни. Серед основ-

них загроз їх функціонування слід виокремити також надзвичайні ситуації, внаслідок виникнення та розповсюдження яких можливе зниження рівня обороноспроможності держави. Так, об'єкти з постійним або періодичним масовим скупченням людей передбачають:

- 1) вираження політичних поглядів;
- 2) мітинги;
- 3) демонстрації;
- 4) масові народні свята.

Стабільному функціонуванню цих об'єктів також загрожують надзвичайні ситуації, в результаті яких можливе виникнення паніки та завдання шкоди життю та здоров'ю людей.

Призначенням об'єктів історії та культури є просвітництво населення; зберігання пам'яток історії та культури. Загрозами у цьому випадку є надзвичайні ситуації, а також розкрадання культурних та історичних цінностей. Серед наслідків слід звернути увагу на можливе завдання шкоди здоров'ю та життю людей при відвідуванні цих об'єктів, а також втрату пам'яток історії та культури [1–4].

Висновки і пропозиції. У результаті проведеного дослідження можна сформулювати такі висновки:

1. Було охарактеризовано особливості державного регулювання суспільних відносин у сфері захисту критично важливих об'єктів. Показано, що державне регулювання суспільних відносин у сфері захисту таких об'єктів є впливом державної влади на суспільні відносини за допомогою системи правових засобів, до яких належать норми права, правовідносини, правозастосовні акти. Підкреслено, що державне регулювання суспільних відносин у сфері захисту критично важливих об'єктів полягає у здійсненні національно-правового регулювання, об'єктом якого є внутрішньодержавні суспільні відносини.

2. Визначено критерії категоризації критично важливих об'єктів. Запропоновано для їх категоризації за групами ввести в якості крите-

рію характер і масштаб можливих збитків у разі реалізації основних загроз безпеки для такого об'єкта.

3. Виокремлено такі категорії критично важливих об'єктів, які підлягають державному регулюванню: об'єкти, що реалізують важливі державно-управлінські функції; об'єкти життєзабезпечення населення, транспортного призначення; потенційно небезпечні об'єкти; об'єкти оборонного призначення; об'єкти з постійним або періодичним масовим скупченням людей; об'єкти історії та культури.

Акцентовано увагу на функціональному призначенні об'єктів, що реалізують важливі державно-управлінські функції: управління державою; управління визначеною територією; управління окремою групою державних органів. Підкреслено, що серед основних загроз для об'єктів, що реалізують важливі державно-управлінські функції, варто виокремити надзвичайні ситуації. При цьому характер можливих утрат в результаті реалізації ключових загроз передбачає втрату керованості територією, паніку, людські жертви та матеріальні збитки.

Список використаної літератури:

1. Бєлай С.В. Державні механізми протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру: теорія, методологія, практика. Київ, 2015. 249 с.
2. Безубов Д.О. Правова структура та принципи побудови системи національної безпеки в Україні. Держава і право. *Юридичні і політичні науки*, 2011. Вип. 51. С. 231–236.
3. Болотських М.В. Державна політика у сфері цивільного захисту: аналіз базових (ключових) законодавчих термінів та понять. *Актуальні проблеми державного управління*, 2008. Вип. 1(33). С. 16–22.
4. Волянський П.Б. Методологічні підходи до управління ризиками в процесі ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. *Інвестиції: практика та досвід*, 2013. № 13. С. 134–136.

Domaratsky M. B. The methodology of state classification of critical objects

The work developed the methodology of state classification of critical objects. In particular, the peculiarities of state regulation of public relations in the field of protection of critical objects are described. It is shown that the state regulation of public relations in the field of protection of critical objects represents the influence of the state power on public relations through a system of legal means, which includes norms of law, legal relations and law enforcement acts.

It is underlined that the state regulation of public relations in the field of protection of critical objects consists in implementation of national legal regulation, which is aimed at domestic public relations. The criteria for critical objects categorizing are defined. It is proposed to take the nature and scale

of possible losses in case of realization of the main security threats for this object a criterion in order to categorize critical objects into groups.

The following categories of critical objects, which need the state regulation are identified: objects implementing important public management functions; objects of population life support and transport objects; potentially hazardous objects; defence facilities; objects with constant or periodic mass accumulation of people; history and culture objects.

The focus is made on the following assignment of objects implementing important state-management functions: state management as a whole; administration of a certain territory; management of a separate group of state bodies. It is noted that emergencies are among the main threats to facilities implementing important public management functions. At the same time, the nature of possible losses as a result of implementation of key threats implies loss of territory control, panic, loss of life and material damage.

It is noted that emergencies are a key threat to the life support facilities of population and transport. The harm to human health, material damage and lack of transport routes are noted among the possible consequences of occurrence and spread of emergencies.

Key words: *state categorization, critical objects, emergencies, state regulation.*